

9. Opdracht naar machthebbers

Als kerk bereiken wij doorgaans mensen uit de middenklasse. In de studie deze week worden we uitgenodigd om na te denken vertrekkend van verschillende situaties. Het laat ons beseffen dat ieder mens, in wat voor positie ook, noden heeft. Hebben wij voldoende inlevingsvermogen, tact, soepelheid, kennis, ... om hen tegemoet te komen? In deze studie proberen we een van die verhalen verder uit te diepen (eerder dan over alle verhalen oppervlakkig iets te vertellen).

Lucas 19.1-10 Zacheüs

Stel dat het zo was gegaan...

“Toen Jezus door Jericho trok en bij de wilde vijgenboom kwam, richtte Hij zich tot de overste van de synagoge en vroeg: “Wie is dat rare mannetje daar in die boom?” En de overste van de synagoge antwoordde beschaamd en verontwaardigd: “Dat... dat is de schande van de stad, kom, laten we aan hem geen tijd verspillen en verder gaan.” Jezus echter drong aan: “Ik ben gekomen om orde op zaken te stellen en om dergelijke schandalen een halt toe te roepen”, en zich tot Zacheüs wendend, begon Jezus hem te vermanen en uit te maken voor de ogen van het gehele volk: “Het oordeel is nabij voor mensen van jouw slag. Denk maar niet dat er in mijn Koninkrijk plaats is voor mensen als jij.” En allen die het hoorden mompelden instemmend. Zich verwijderend keek Jezus nog een laatste keer om: “Verander je leven, misschien is het nog niet te laat!”. De menigte trok voorbij. Zacheüs kwam langzaam uit zijn boom en ging naar huis. Alleen. ... En het werd nacht...”

Lees nu ook de versie die Lucas ons geeft. Welke versie verkiest u? De evangelische? Weet u het zeker? Dit is heel makkelijk gezegd, maar beseft u wel goed waar het om gaat? Stel dat we er zelf bij waren geweest... of zet het eens om naar vandaag... Zij veroordelen Zacheüs, wij veroordelen toch nooit? Reactie?

Laten we het verhaal eens doornemen, telkens vanuit een ander personage...

Zacheüs

- ✓ **Zacheüs is oppertollenaar** (hoofd van de belastingontvangers), werkzaam in de karavaanstad Jericho. Zijn naam betekent ‘de zuivere, de reine’. Ironisch, want zo zagen de mensen hem helemaal niet. Tollenaars waren vaak inhelig, en bovendien collaborateurs in dienst van de Romeinen.
- ✓ **Hij was rijk, invloedrijk...** maar klein van gestalte. Klein van gestalte, maar misschien ook **een klein hartje**, klein van binnen. Je kunt rijk zijn, succes hebben, goed gekleed, je stoer voordoen... en je toch klein voelen.
- ✓ **“Hij trachtte Jezus te zien...”** De vorm van het Griekse werkwoord geeft herhaling aan, een handeling die blijft duren. Het feit dat hij Jezus wil zien lijkt dus meer te zijn dan een gewone nieuwsgierigheid. Hij slaagt er echter niet in vanwege zijn kleine gestalte. Letterlijk staat er: “Hij was niet bekwaam...” Voor Zacheüs moet dit iets zijn wat hij niet gewoon was.
- ✓ **Hij loopt vooruit en klimt in een boom.** Hij is dus klein (*MICROS* in het Grieks) en heeft **een boom nodig** om groter te zijn (sommigen hebben een hoog diploma nodig, een huis, een dikke auto, een titel in de kerk...). Het minste wat je wel kunt zeggen, is dat hij zich niet neerlegt bij een mislukking, maar inspanningen doet; dat hij er iets voor over heeft; dat hij pogingen onderneemt en oplossingen zoekt, barrières overwint. Daarbij lijkt hij zich niets aan te trekken van eventuele commentaren...

1. Heb ik het **verlangen** om Jezus te zien, te horen... en heb ik er iets voor over?
2. Voel ik me soms **klein**, bekeken en veroordeeld? Hoe komt dat? Hoe voelt dat? Heb je al mensen ontmoet die zich ‘klein’ voelen? Wat kan daarvan de oorzaak zijn? Hoe ga je daarmee om?
3. Laat ik me makkelijk **intimideren** en tegenhouden wanneer mensen een **obstakel** vormen? Denk ik aan mijn **imago**, wat de mensen denken of durf ik te gaan voor wat ik echt wil? Wat kan helpen om dit te overwinnen?
4. Nog een stapje verder: durf ik uit ‘mijn boom’ te komen. Boom = middel om Jezus te zien (positief), maar ook een manier om **afstand** te behouden (negatief). Durf ik mijn **betrekkelijke veiligheid** op te geven (gewoontes?), mijn **pantser / masker** laten vallen... Soms is dit de enige manier om echt vooruit te gaan, in het leven, in het geloof!

De menigte

- ✓ **De schare vormt een obstakel**, onbewust... of misschien bewust (een tollenaar verdiende niet beter, toch?). Soms krijgen sommigen geen kansen door onoplettendheid van anderen, door gebrek aan tact, maar soms ook omdat anderen zelf echt wel vooraan willen staan en 'de anderen' hen echt niet interesseren.
- ✓ **Het woord 'vanwege'** (Zacheüs kon Jezus niet zien 'vanwege de menigte') is het Griekse APO, een woordje dat scheiding weergeeft. De menigte neemt afstand van mensen als Zacheüs. Zo'n mensen worden uitgestoten. Sowieso zijn de fouten van anderen altijd erger dan onze fouten (of wij hebben betere excuses...). Voor de menigte is het etiket 'zondig' genoeg om 'apo' - scheiding te maken. Terwijl zondig betekent: **de weg kwijt zijn**, verloren gelopen, het doel missen. Kort daarvoor, in hoofdstuk 15, had Jezus al een verhaal verteld toen farizeeën hem verweten tollenaars en zondaars te ontvangen: wat doe je wanneer **een schaap** verloren is gelopen? Een stamp onder zijn kont? Nee, zegt Jezus, OPZOEKEN!
- ✓ **De mensen gaan er dus van uit dat Zacheüs een zondaar is**. In eerste instantie werken ze hem anoniem tegen, in een tweede fase wordt het explicieter: ze morren, beschuldigen, kleven etiketten en klagen ook Jezus aan. Zo worden ze eigenlijk 'satans' (aanklagers)! Is behoren tot de groep tollenaars echter al voldoende om het etiket 'zondaar' opgeplakt te krijgen? De tekst geeft nergens aan dat Zacheüs zelf ook werkelijk een afperser was: "**Indien** ik iemand heb afgeperst..." Opgelet dus voor veralgemeningen en vooroordelen!

Lucas' woordgebruik is heel plastisch en suggestief: morren = GOGGUZO in het Grieks, en wordt gebruikt voor het onophoudelijk kirren van duiven. Hoor je ze bezig?

5. Wie zijn **onze tollenaars...** (enkelingen / groepen)? Is het gevaar vandaag nog reëel om te veralgemenen, om misprijzende etiketten te kleven, te bestempelen als zondaars ('Dat soort mensen').
6. Op welke manier(en) kunnen wij (als enkeling of als groep) soms **een obstakel** zijn voor anderen?
7. Ben ik een **gogguzzo**? Een **morpot**, criticaster, een (ver)oordeler?
8. Ben ik (zijn wij) een harde, naar anderen toe? **APO** (scheiding maken) i.p.v. opzoeken? Kun je ook té mild zijn? Betekent mildheid dat alles moet worden aanvaard en goedgekeurd? Wat leert Jezus' houding ons?

Jezus

- ✓ **Jezus ziet Zacheüs** (oog hebben, ook voor het individu!). Hij ziet ook het innerlijke verlangen en de nood.
- ✓ **Hij stopt** en richt de ogen op; hij neemt tijd; geeft Zacheüs aandacht. Hij is bereid om de hele massa te laten voor wat ze is om één mens tegemoet te komen
- ✓ **Hij richt het woord tot Zacheüs**, en nodigt zichzelf uit: "*vandaag moet ik in jouw huis verblijven*". Hij doorbreekt het afstandelijke afwachten, en neemt zelf het initiatief. Vergelijk met Matteüs 5:23,24 – "*Laat je offer en ga je verzoenen met je broeder!*"
- ✓ **Jezus wordt door de menigte beschuldigd**: "*Hij is het huis van een zondig mens binnengegaan om onderdak te vinden voor de nacht.*" In het Grieks staat er een werkwoord dat 'losmaken, uithalen' betekent. Dit zou kunnen slaan op het losmaken van de bagage om ergens te blijven. Het wijst erop dat Jezus van plan is om tijd te nemen, om Zacheüs' leefwereld binnen te stappen als vriend.
- ✓ Alle stappen die Jezus onderneemt **laten Zacheüs voelen dat hij waardevol is**, los van alle kritiek die terecht of onterecht gegeven wordt. Jezus ziet de nood, de mogelijkheden... en bevestigt hem in zijn waardigheid. Hij ziet, benut, stimuleert de mogelijkheden.

9. Is '**zonde**' genoeg om sommigen af te schrijven?
10. Bespreek samen wat het concreet kan betekenen zelf **stappen te zetten** om een ander te ontmoeten.
11. Heb (neem!) ik **de tijd** om af en toe te stoppen om een ander te ontmoeten?
12. Welke **vooroordelen** kunnen ons **beletten** om tot sommige mensen te **naderen**?
13. Is het mogelijk om **zo vol te zijn van wat wij willen zeggen** en vertellen dat we de nood en behoeftes van anderen niet meer opmerken?

Een heilzame ontmoeting

"Zacheüs kwam meteen naar beneden en ontving Jezus vol vreugde bij zich thuis." Zacheüs moest uit zijn boom komen (let op het suggestieve beeld!). Hij doet het, blij en enthousiast. Het Griekse woord 'ontvangen' heeft de betekenis van 'bij de hand nemen, vriendschap aannemen, gastvrij zijn'... Daar hoorde ook samen eten bij. Er wordt niets gezegd over wat Jezus tot Zacheüs zegt. Er lijken geen verwijten uitgesproken te worden, geen harde woorden te vallen. Hij schenkt hem gewoon zijn vriendschap, zijn vertrouwen. Hij reikt de hand en bevestigt hem in zijn waardigheid. En dat is precies wat Zacheüs een boost geeft, wat hem dringt om uit eigen initiatief te spreken en te handelen: "*Kijk, Heer, de helft van mijn bezittingen geef ik aan de armen, en als ik iemand iets heb afgeperst vergoed ik het viervoudig.*" Dit is veel meer, veel ruimhartiger dan wat de Torah voorschreef, en getuigde van een spontaan, enthousiast, ruimhartig elan. Dit alles zou uitmonden in dat magistrale "*Heden is aan dit huis redding geschonken!*"

Tot slot

Belangrijker dan de vraag 'zal ik gered zijn?', is de vraag: 'ervaar je redding?' Het resultaat van de ontmoeting tussen Jezus en Zacheüs is ontroerend. Redding, genezing, herstel, voor Zacheüs en zijn hele huis. Zacheüs weet zich (weer) aanvaard, gewaardeerd... Een klein mannetje dat zijn rug recht (de tekst zegt dat hij 'ging staan' – letterlijk: opstaan, met de bijgedachte van stevigheid), dat daar waar nodig situaties rechttrekt, zich bevrijd weet, genezen van zijn eigen duivels (gewetenswroeging, schuldgevoelens, complexen, frustraties, ... indien hij inderdaad een geldzuchtige, eerzuchtige en bedrieglijke tollenaar was) ... of van het drukkende (voor)oordeel van anderen. Het mooie is dat wanneer iemand genezing ervaart, een heilzame ommezwaai, zijn hele omgeving daarin meedeelt!

Ook al zal Zacheüs waarschijnlijk nog wel in de fout gaan: dat positief elan zal blijvende gevolgen hebben! Dat is de God die Jezus toonde!

14. *Zie ik vooral wat niet gaat, of de positieve mogelijkheden? Zijn mijn/onze woorden vooral **vermanend en veroordelend**?*

15. *Wat is de beste manier om iemand te stimuleren: voortdurend op fouten wijzen, de les spellen en te vertellen wat moet of niet mag, of door hem of haar positief, **met vertrouwen en waardering** te benaderen?*

16. *Wat is uw reactie op de uitspraak: "Heden is aan dit huis redding geschonken!"*

Naschrift

Verloren of gered...

Jezus' uitspraak is er een waar we niet altijd goed raad mee weten. Is het genoeg dat iemand geld geeft (of teruggeeft) om verlossing te bekomen? Je wordt toch niet gered door werken? Hoe kan Jezus dat nu zeggen? Zal Zacheüs niet meer in de fout gaan? En waarom heeft Jezus het over het 'huis'? Inzake redding is iedereen toch persoonlijk verantwoordelijk?

- ✓ Wij denken bij redding veelal spontaan aan de hemel, later... Dit maakt deel uit van een theologische leerstellige constructie inzake 'verlossing / heil'. Jezus lijkt hier anders tegenaan te kijken: "Heden", nu, vandaag...
- ✓ "De Mensenzoon is gekomen om te zoeken en te redden wat verloren was." (v. 10) Het begrip 'verloren' lijkt dus inderdaad wel op Zacheüs van toepassing te zijn geweest. Maar: nù, zegt Jezus, is er redding geschonken. Het loont de moeite om de bijbelse woordenschat van naderbij te bekijken:

Verloren:

In christelijke middens wordt dit vaak heel absoluut theologisch en juridisch uitgelegd. Mensen worden zondig geboren, zijn vijanden van God, en dus 'verloren'. Ze kunnen niet staande blijven in het oordeel en zullen (later) het Koninkrijk der hemelen niet binnen kunnen...

Het bijbelse woord daarentegen is heel concreet: vernietigen, kapotmaken, onbruikbaar maken, tot een ruïne maken. Denk maar aan het verhaal van de 'verloren' zoon (Lucas 15), wiens leven en toekomst 'geruïneerd' werden, of het 'verloren' schaap, dat los van de kudde groot gevaar liep...

Ofwel was Zacheüs de weg (en de pedalen) kwijt, en bracht hij door zijn hebzucht als tollenaar zijn geluk en welzijn (en dat van zijn 'huis') in gevaar. Ofwel was Zacheüs geen afperser, maar werd zijn reputatie, zijn gemoedsrust, zijn leven (en dat van zijn huis) kapotgemaakt door de vooroordelen van de mensen.

Zonde:

Ook dit wordt vaak behandeld als een eerder theologisch juridisch begrip. Er wordt vooral gefocust op 'schuld' die a.h.w. aan de mens kleeft. Het bijbelse basiswoord is echter ook nu weer heel concreet: **de weg kwijt zijn, het doel missen**. De nadruk komt te liggen op de ellende en miserie die zonde teweegbrengt. Er wordt immers zo veel kapotgemaakt (= begrip 'verloren', zie hierboven). Merk op dat niet enkel de 'zondaar' zelf daaronder kan lijden, maar ook zijn omgeving (zijn 'huis')! Dit vind je ook terug in Exodus 34, waar God aangeeft dat de zonden van de vaders invloed kunnen hebben tot het derde en vierde geslacht...

Redden / verlossen:

Dit is een vertaling van het Hebreeuwse **YASHA** (zit in de naam 'Yeshua', Jezus). De wortel komt van het begrip 'overvloed'; het werkwoord heeft de betekenis van 'plaats maken, (adem- of leef)ruimte scheppen. Vandaar: "je echt goed voelen". In verschillende situaties kan dit vele vormen aannemen

- ✓ medisch = gezond zijn
- ✓ sociaal = gelukkig zijn, welzijn en overvloed

In de actieve vorm: **helpen, bijstaan** (let bv. op de parallel tussen **redden** en **helpen** (NBV) / **weldoen** (NBG) in Psalm 13.6 : *"Ik vertrouw op uw liefde: mijn hart zal juichen omdat u redding brengt, ik zal zingen voor de HEER, hij heeft mij geholpen (weldigdaan)."*

In diverse situaties krijgt het werkwoord YASHA verschillende nuances:

- ✓ bij werk: helpen in gevangenschap: bevrijden, verlossen
- ✓ bij ziekte: genezen of verzorgen wanneer iets kapot is: herstellen
- ✓ in gevaar: bijstaan, te hulp komen
- ✓ tegenover een vijand: bijstaan, helpen om de overwinning te behalen

Voor Israël was het doel van dit 'YASHA': Kanaän, het vruchtbare beloofde land; na de ballingschap ging het om een nieuwe maatschappij van recht en gerechtigheid; Jezus gebruikte dan weer het beeld **'Koninkrijk van God'** - het leven en de wereld zoals de Schepper het vanaf het begin gedroomd had. Uiteindelijk komt het neer op 'waar léven' zoals God het altijd heeft gewild voor ieder mens!

Het nieuwtestamentische (Griekse) **'SODZO'** ligt in dezelfde lijn: verlossen, helen, genezing brengen.

*"Je bent gevluht hoog in een boom: weg van de mensen,
weg van hun oordelen en vooroordelen.
Een plek voor jou alleen,
waar je jouw laatste beetje hoop nog veilig kan vasthouden.
Zo'n boom heb je soms nodig, maar je hoort er niet thuis.
Grond heb je nodig, om met twee voeten op te staan.
Vaste grond van vergeving en begrip:
Iemand die in jou gelooft,
iemand die je respecteert, ook in je anders zijn.
Iemand die je ziet en die je graag ziet,
die je noemt bij je naam en niet bij je titel, rol of functie.
Iemand die je kent, dieper dan jij jezelf kent.
Iemand voor wie je meer bent dan de corrupte,
de eigenzinnige of de marginale.
Iemand die in jou een mens heeft gezien,
een beeld van God die liefde is.
(C. Desoete)*

